

תורת אביגדור

הגאון ר' אביגדור מילר זצ"ל

פרשת כי תצא

הבחירה-מה רצוני ולא מה אעשה

לעניי. וכן אדם שאיבד כסף, ע"י מחשבה זו הוא זוכה במצוות צדקה. כמובן, שמי שנותן מלכתחילה לצדקה שכרו גדול יותר, אבל בכל זאת יש כאן הזדמנות להפוך - לאחר מעשה - מעשה פשוט למצוות צדקה.

אשכבתיה דרבי

איננו רגילים לחשוב כך, זהו רעיון חדש. נמשיך לעיין בו: במסכת כתובות (ק"ג:) מסופר על אשכבתיה דרבי, היום בו נפטר רבינו הקדוש. כמה עצוב היה יום זה לישראל! רבינו הקדוש עומד להיפטר מן העולם, וכולם התקבצו ובאו לביתו. אחדים הצליחו להיכנס פנימה, אך רוב הציבור עמד ברחוב, וכולם בכו והתחננו לקב"ה: "אנא, השאר לנו את רבי. אל תיקח לנו אותו!"

אך תפילותיהם לא נענו, והגיע הרגע בו רבי הקדוש נפטר. איזה רגע נורא! כל העם געה בבכיה נוראה...

כוונה להיות באשכבתיה דרבי

ומספרת הגמ': "נפקא בת קלא ואמרה כל דהוה באשכבתיה דרבי מזומן הוא לחיי העולם הבא" (יצאה בת קול ואמרה: כל מי שהיה נוכח בשעת פטירתו של רבי מזומן הוא לחיי העוה"ב). הבטחת כניסה לעולם הבא! עד כדי כך גדולה היתה זכות התפילה להצלת רבי, שהיה גדול הדור, ואילו היה חי אפילו עוד יום אחד בלבד - תועלת עצומה היתה יוצאת מכך לעם-ישראל. ולמרות שלא נענו התפילות, ולא יצאה שום תועלת מהן לגבי הארכת חייו של רבי, הכוונה הטובה שהיתה להם לבדה כבר זיכתה אותם בשכר עצום שכזה, שהיו מזומנים לחיי העוה"ב.

בחירת הכובס

וממשיכה הגמ' ומספרת: "ההוא כובס, כל יומא הוה אתי קמיה, ההוא יומא לא אתי, כיון דשמע הכי סליק לאיגרא ונפל לארעא ומית. (היה כובס שכל יום היה בא לפני רבי, ובאותו יום לא בא. וכששמע מה שזכו אלו שהיו בפטירתו של רבי, מרוב צער עלה לגג והפיל עצמו ומת.) יצתה בת קול ואמרה אף ההוא כובס מזומן לחיי העוה"ב". הכובס הזה היה מגיע כל יום לשיעור של רבי. אינני יודע אם הוא הבין את השיעור, אבל הוא הגיע. ובאותו יום מאיזושהי סיבה הוא לא הגיע. וכששמע את הבת קול והבין מה הוא הפסיד - הוא השתגע מרוב צער, והרג את עצמו! וזכה שתצא בת קול לכבודו, שאף הוא מזומן לחיי העוה"ב.

ולכאורה, הרי הכובס הזה לא היה שם, ולא התפלל למען רבי. הוא לא רק לא הועיל, הוא אפילו לא עשה כלום! למה שיזכה גם הוא לאותו שכר עצום? התשובה היא, שהכובס הזה

מצוות שכחה

"כי תקצר קצירך בשדך וּשְ�כַחְתָּ עִמָּךְ בְּשָׂדֶךָ לֹא תָשׁוּב לְקַחְתּוֹ לְגֵר לִיתּוֹם וְלֵאלֶמְנָה יְהִיָּה לְמַעַן יִבְרַכְךָ ה' אֱלֹקֶיךָ בְּכָל מַעֲשֶׂה יְדֶיךָ" (דברים כד ט). נצייר את הדבר במחשבתנו: אדם עובד קשה בשדה כל היום, הוא קוצר את יבולו שטרם עליו כ"כ הרבה בחודשים האחרונים. והנה הגיע סוף היום והוא מתחיל לאסוף את הכל וללכת הביתה, לפתע הוא מגלה ששכח עומר אחד בשדה. העומר חבילה נאה, שווה כסף טוב, ויש לו הרבה פיות להאכיל בבית. הוא רוצה לשוב ולקחת אותו. הרי העומר שלו, לא? אבל הוא יהודי שומר מצוות, והתורה אמרה לא לשוב לקחתו. הוא מנחם את עצמו: 'טוב, הרי קורה לפעמים שמפסידים', הוא משאיר את העומר בשדה לנצרכים.

צדקה בטעות?

עכשיו בואו נטה אוזן למאמר הספרי, שישמש כהקדמה לנושא שלנו היום: "אמר ר"א בן עזריה מניין למאבד סלע מתוך ידו ומצאה עני והלך ונתפרנס בה מעלה עליו הכתוב כאילו זכה, ת"ל לא תשוב לקחתו וכו' לְמַעַן יִבְרַכְךָ ה' אֱלֹקֶיךָ". השומעים אתם? אדם איבד סלע ועני מצא אותו, המאבד מקבל על כך שכר מצוות צדקה, למרות שהיה זה לגמרי בטעות.

והשאלה עולה מאליה: וכי אדם שלא נתכווין כלל לעשות מעשה טוב, בין שאיבד כסף ובין ששכח עומר, מגיע לו איזשהו שכר? הרי הוא היה שמח לחזור ולזכות בממונו, אלא שלא היתה לו אפשרות. למה שיקבל שכר על תוצאה שכלל לא קשורה למעשיו? איך אפשר להבין דבר כזה?

החידוש העצום

אלא התורה מלמדת אותנו כאן חידוש עצום, שיכול לשנות את חיינו, חידוש יותר גדול ממה שתמצאו ברוב הספרים. אבל להסביר אותו ייקח קצת זמן, אז הקשיבו היטב. יש כאן לקח ושיעור נסתר, שאם נשכיל ליישם אותו בחיינו יש בכוחו להפוך רגעים פשוטים רבים לרגעים של גדלות.

השיעור החשוב הזה הוא - בחירה למפרע. עניין זה אינו ידוע לרבים. הכוונה הנכונה מועילה לא רק לפני המעשה; יכול אדם לעמוד זמן רב לאחר שכבר נעשה מעשה, ובכוונה נכונה להפוך את המעשה למעשה של גדלות.

בפרשה זו התורה מלמדת אותנו יסוד זה: אותה האבדה שאיבדת בהסח הדעת יכולה להפוך לך לצדקה מדעת. אמנם נכון הדבר שאם השכחה היתה סתם טעות - טעות נשאת טעות, אבל אותו אדם ששכח עומר בשדה, יש לו יכולת להפוך שכחה זו לצדקה אם רק יעמוד ויחשוב: "אם יבוא עני הגון ויזכה בעומר שהשארתי - אזי אני שמח בכך שממוני הגיע

מעין אינסופי של גדלות

מושג חדש זה של בחירה למפרע, לשנות לטובה מעשים מן העבר ע"י מחשבה, פותח בפנינו אינסוף הזדמנויות בחיי היום-יום. הרבה מאיתנו טרודים מאד, ולפעמים אין לנו אפשרות ליזום מעשים חדשים ומצוות חדשות. אבל אפשר להפוך את מעשינו מן העבר למעין נובע של גדלות בעבודת ה', ע"י העבודה של בחירה למפרע.

לדוגמא: תינוק קטן נכנס לברית. כל הנוכחים שמחים ומאושרים, מחייכים, ברכות "מזל טוב" נשמעות מכל פינה. רק אחד הנוכחים מאד לא מרוצה מהמצב, והוא חשוב מאד לאירוע; הוא הסיבה לנוכחותם של כל האחרים. הוא לא שמח כלל, הוא בוכה וצורח. אילו היו שואלים אותו, אולי הוא היה מבטל את כל העניין. אם זכיתם פעם לשמש בסנדקאות ודאי ראיתם כמה קשה להחזיק את התינוק. הוא מנסה נואשות להשתחרר, הוא בועט ובוכה; זה כואב נורא! אם הוא רק היה יכול, היה קם ובורח מהמקום...

חתן הבר מצווה בורח

אתם יודעים, הרמב"ם שואל למה עושים ברית מילה בגיל שמונה ימים ולא בגיל שלוש-עשרה, כשנכנסים לעול תורה ומצוות? עונה הרמב"ם (מו"נ ג מט), שאם הברית היתה בגיל שלוש-עשרה ה'חתן' לא היה שם. כל המוזמנים הגיעו לאולם, הם מחכים לקוואטער, אבל הוא לא מוצא את החתן, הוא נמלט מהמקום! מתחבא מרוב פחד במקלט או בין השיחים.

ונשאלת השאלה, האם התינוק הקטן הזה מקיים את מצוות ברית מילה? הוא לא בחר בזה כלל! להיפך, הוא עשה ככל יכולתו הזעירה כדי למנוע את קיום המצווה. אתה מל את בניך ומקיים את המצווה המוטלת עליך - יפה מאד, אבל מה עם הברית מילה שלך? כמה גדולה היתה הזכות אילו היינו הולכים מרצוננו להימול, כמעט כמו יצחק אבינו בעקידה!

מה שרצית למנוע

ומצוות מילה אינה סתם מצווה; היא אחת משתי המצוות-עשה היחידות שחייבים כרת על אי-עשייתן. יהודי שלא נותן שימולו אותו חייב כרת! זו מצווה חשובה מאד. והנה אתה כן ניסית למנוע שימולו אותך! וכי כך אתה רוצה להישאר כל החיים, אחד שלא רצה שימולו אותו? אתה רוצה שיהיה רשום שלא רצית לקיים את אחת המצוות החשובות ביותר בתורה? אל תחשבו שאין כאן בעיה, זו בעיה גדולה מאד! וחבל מאד שאנשים חיים את חייהם בלי להשלים את החסר הזה. ואיך משלימים אותו, איך יוצרים בחירה ורצון בדבר שכבר הסתיים מזמן?

לפי מה שלמדנו היום, עכשיו הוא הזמן! צריך לחזור אחורה במחשבה אל הברית, ולומר לקב"ה "תודה שעשית שימולו אותי!" אבל לא רק להודות. אלא "לבחור למפרע" להכניס כמה שיותר כוונה בעניין. כשמודים על המצוה צריך גם לבחור במצוה: "אני שמח שמצווה זו נעשתה בי. אני מקבל ברצון את כל מה שנעשה, ואת כל הכאב, בשמחה! אני מתחרט שבכיתי ובעטתי, אילו היה לי אז שכל הייתי מלא שמחה על הזכות של פעם בחיים להיכנס בבריתו של אברהם אבינו! אבל לא היה לי שכל, ורק לכן התנגדתי".

בחר להיות שם! הוא רצה להיות שם! והצער שלו שהראה על רצונו האמיתי והעמוק להיות שם - הרי זה ממש כמו להיות שם בפועל! מדהים!

בחירה חיובית למפרע

אנו למדים כאן ש"בחירה למפרע" אינה דבר קטן. זהו דבר נורא! אדם יכול לחזור לעבר שלו ולהפוך אותו לגמרי. הבחירה במחשבה לבדה, "הלואי שיכולתי לעשות את הטוב הזה", נחשבת לדבר גדול בעבודת ה'. הרבה אנשים אומרים לפעמים על כל מיני מצוות שהפסידו: "טוב, לא הייתי שם, מה רוצים ממני? אנוס רחמנא פטריה". לא, אל תאמרו כך! לאמר כך זהו הפסד גדול. צריך לעשות "בחירה במחשבה" שהייתם רוצים מאוד להיות שם ולעשות את המצווה.

בחירה שלילית למפרע

הגמ' בקידושין (מ:) אומרת: "רשב"י אומר אפילו צדיק גמור כל ימיו ומרד באחרונה", אחד שכל ימיו היה צדיק ועשה רק מצוות, אבל רגע לפני מיתתו הוא מרד בקב"ה; "איבד את הראשונות", איבד את כל המצוות שעשה כל ימיו. ושואלת שם הגמ' "וניהוי כמחצה עוונות ומחצה זכויות", כלומר אפילו אם נאמר שהמרד הוא עבירה כ"כ גדולה ששקולה כנגד כל המצוות שעשה, לאן נעלמו כל המצוות? כיצד יתכן שברגע אחד של מרד בקב"ה הוא יאבד את כל המצוות שלו? ואומרת הגמ' "בתוהא על הראשונות". הוא מתחרט על כל המצוות שלו, ולכן הוא מאבד אותן.

קשה אפילו לומר את זה. מדברים על "צדיק גמור כל ימיו" לא קל לזכות לזה, האדם הקדיש את כל חייו ממש לקב"ה, למד, עשה, עבד; וברגע אחד של חולשה - "איבד את הראשונות!" כל מה שעשה מתנדף כאילו לא היה! והכל בגלל מחשבה, מחשבת חרטה עברה בראשו על המצוות שעשה, ומחשבה זו גורמת להם להימחק.

חבל שהייתי צעיר וטיפש

נתאר לעצמנו בן-ישיבה שטרדות הפרנסה דחפו אותו לצאת ולעבוד לפרנסת משפחתו. וברוך ה' הוא מצליח, הוא עושה חיל בעולם העסקים. והנה עוברת מחשבה במוחו: "חבל שפעם הייתי כזה "חנינוק", ורק למדתי כל היום. הייתי צעיר ותמים ולא ידעתי כלום על העולם. חשבתי שמלבד תורה אין בעולם שום דבר. אם הייתי יודע את מה שאני יודע היום, כמה שצריך להשקיע בשביל להצליח בעולם ה"אמיתי", הייתי מלכתחילה משקיע גם בדברים אחרים". אוי ואבוי! אל תאמר כך, אל תחשוב כך! אתה מוחק את כל הלימוד שלך, את כל העלייה שלך! אתה חייב להתחזק, ולהחזיק בכל המעשים הטובים שעשית כדי לא לאבד אותם. חרטה על העבר היא עסק מסוכן.

אבל בתוך העסק המסוכן הזה כלול פוטנציאל לרווח גדול. כבר הזכרנו כמה פעמים בעבר, "מידה טובה מרובה ממידת פורענות" (סוטה יא.). כמו שאפשר לחזור למעשים הטובים ולרוקן אותם מכל תוכן, אפשר גם לחזור למעשים הריקים ולמלא אותם בתוכן. אם אפשר למחוק מעשים טובים ע"י מחשבות, ודאי שאפשר לתקן מעשים לא טובים ע"י שנכניס בהם מחשבות טובות.

העבר בהווה

דרך עיונו של רבינו היה על פי מה שהורה החוה"ל בשער חשבון הנפש (חשבון כ"ד) שכשיגדל האדם ילמד מחדש כל מה שלמד בנערותו, ויעיין עליו "כמו שלא למד מהם אות", והחכם "מסתכל בתחילת עניניו ומה שעבר עליו מעניני תורתו ועולמו וכו' ויוסיף להחזיק בטוב וכו'".

לקבל את התורה כל יום מחדש

אמנם לפי מה שלמדנו היום הרי יכולים אנו לעשות "בחירה למפרע", לבחור לקבל את התורה בשמחה יחד עם כל ישראל בלב שלם. אפשר לומר "אני רוצה להיות שם, אני רוצה לומר נעשה ונשמע!" ומתי אומרים את זה? בכל יום! גם זו הזדמנות פז שרובנו לא שמים לב אליה. כל בוקר אחרי קריאת שמע אנו אומרים: "אמת ויציב ונכון וקיים... ואהוב וחביב ונחמד... הדבר הזה עלינו". כשאומרים מילים אלו, הרינו מקבלים את התורה כאילו אנו במעמד הר סיני! כל המילים האלה הם ביטויים של שמחה ורצון בקבלת התורה. לא שמתם לב לזה עד עכשיו, נכון?

אז אם בין כך אומרים את המילים, בואו נתאר במחשבתנו שאנו עומדים למרגלות הר סיני, ובהסכמה יחד עם כל ישראל קוראים בלב שלם: "נעשה ונשמע! אני מקבל על עצמי את כל התורה!" וכך נאמר "אמת ויציב" כזו התלהבות ותשוקה שתזכיר את התלהבותם של אבותינו במעמד הר סיני. אפשר לחיות את מעמד הר סיני בכל יום, אנשים ונשים, בנים ובנות! ולא חייבים להמתין לקריאת שמע, אפשר לחשוב את המחשבות גם עכשיו, מיד כשתצאו מבית-המדרש לרחוב, או כשאתן לבד במטבח. וזה נחשב שמקבלים את התורה עכשיו, כי אתם בוחרים מעצמכם לחשוב את המחשבות האלה.

הדברים שאתם שומעים עכשיו, הם לא סתם דיבורים ולא מליצות. הם עצה טובה ואמיתית, ואופן חשוב לעבוד את ה'. מספיק לחשוב את המחשבות הנ"ל פעם אחת וייחשב לנו כאילו עמדנו בגופנו למרגלות הר סיני וזעקנו בקולנו "נעשה ונשמע!"

להתחתן מחדש

ואם אפשר לקבל את התורה מחדש, למה לא להתחתן מחדש, ג"כ? הרי כשהיום המיוחד הזה סוף-סוף הגיע, הייתם כולכם חתיכת בלבול אחת גדולה. ההכנות, האולם, האורחים, הכיבודים. הכל היה בלי הפסקה, בלי רגע של התבוננות. ברוך ה' הכל הצליח בסוף, ומצאתם את עצמכם בסוף החתונה נשואים כדת וכדין. אבל האמת היא שלא הכל הצליח: הייתם כ"כ עסוקים בחתונה ששכחתם בשביל מה אתם מתחתנים. שכחתם שהחתונה היא שלב חדש וחשוב בעבודת ה', ובשביל זה מתחתנים. והאמת, חלק מכם עדיין לא הבין את זה עד עכשיו.

ודאי שהתפללתם היטב תחת החופה, ואולי גם לפני כן ואחרי כן. אבל לא הסתובבתם כל אותו היום עם ההכרה שאתם מתחתנים כדי לעבוד את ה', והנישואין הם התחלה של שלב חדש בעבודת ה' שנמשך כל החיים. הפסדתם את ההזדמנות להתחתן לשם שמיים. הזדמנות של פעם בחיים, בעז"ה.

ומקבלים שכר על כזאת "בחירה למפרע". זה חידוש גדול מה שאתם שומעים עכשיו! אפשר להכניס רצון ובחירה במעשים גם זמן רב לאחר שנעשו, באופן 'רטרואקטיבי'.

ברית בברכת במזון

וההזדמנות לעשות זאת מגיעה כל יום, אפילו כמה פעמים ביום. בברכת במזון אנו אומרים: "נודה לך ה' אלוקינו... ועל ברייתך שחתמת בברשנו!" אנו מודים לה' על ברית המילה שלנו! איך אפשר להחמיץ הזדמנות פז שכזאת? אם נתכונן לכך, אם נתבונן ולו במעט כשאומרים את המילים, נדמיין את עצמנו נימולים ברגע זה: אני שוכב על ברכי הסנדק, והוא מחזיק בי היטב שלא אזוז; אני רוצה שיחזיק בי כדי שלא אזוז. וזה כואב ומדמם, אבל אני מאושר! נכנסתי בברית עם הקב"ה.

ואם אתם מפחדים לדחות את זה למחר, כי אולי תשכחו או ההתלהבות תפחת מעט, אז כבר הערב כשתצאו מכאן אמרו תודה לה' על ברית המילה. ואפילו אם לא תאמרו כך כל יום, וזה לא יהפוך להרגל - אבל לפחות פעם בכמה שבועות תשתמשו במילים של ברכת המזון ותודו לה' על כניסתכם בברית. וגם אם בתחילה לא תהיה לכם כוונה אמיתית, עם הזמן היא תבוא. אבל חשוב לדמיין את זה, לדמיין את הכאב, באופן חי ככל שאפשר.

לשמוח בכאב!

כמובן שאין זו אותה דרגה של בחירה כמו בחירה ממש, לפני המעשה, אבל יש כאן משהו. זה נקרא "ובחרת בחיים", גם בחירה למפרע נקראת בחירה, ומקבלים עליה שכר מסוים. כמה חבל שרוב האנשים לא יודעים מזה, ומפסידים את ההזדמנות הגדולה שטמונה בברכת המזון לבחור במצוות המילה שנעשתה בהם! הרי זה כל מה שיש לנו לעשות בעניין זה. ואת הדבר הגדול הזה למדנו ממצוות שכחה.

ועוד לא סיימנו לנצל את האפשרויות הגדולות של בחירה למפרע. על מה עוד אנו מודים לה' בברכת "נודה לך"? "על תורתך שלימדתנו ועל חוקיך שהודעתנו".

לא כולנו בחרנו בהר סיני

כולנו יודעים שבמתן תורה כתוב: "וְלֹא אֶתְכֶם לְבַדְכֶם אֶנְכִּי כָרַת אֶת הַבְּרִית הַזֹּאת וְאֶת הָאֱלֹהִים הָאֵלֶּה. כִּי אֶת אֲשֶׁר יִשְׁנֶנּוּ פֹה עִמָּנוּ עִמָּד הַיּוֹם לִפְנֵי ה' אֶלְקֵינוּ וְאֶת אֲשֶׁר אֵינָנו פֹּה עִמָּנוּ הַיּוֹם" (דברים כ"ט, יד-טו). וחז"ל אומרים שכולנו היינו במעמד הר סיני, כולנו "מושבעים ועומדים מהר סיני" (נדרים ח.). אבל האם אנחנו נשבענו? הרי לא היינו שם! ואם תאמרו "הנשמה שלנו היתה שם", הרי לנשמה אין בחירה! הנשמה הושבעה והתחייבה לקיים את התורה, אבל היא לא בחרה בזה. וזה אומר שהפסדנו את הדבר העצום הזה, לבחור לקבל את התורה! אם לא היינו בהר סיני בגופנו, לא בחרנו!

מי שהיה שם בגופו, בחר בזה, בחר לומר "נעשה ונשמע". וזה היה דבר גדול כ"כ שהקב"ה אמר "מִי יִתֵּן וְהָיָה לְבָבְךָ זֶה לָקֶה לְיִרְאָה אֹתִי וְלִשְׁמֹר אֶת כָּל מִצְוֹתַי כָּל הַיָּמִים" (דברים ה' כו), הלואי ותהיו כך לעולם. היה זה הרגע הגדול בהיסטוריה! כל העם בחר יחד לקבל את התורה, והתעלה לנצח. אבל אנחנו הפסדנו את זה, לא היינו שם!

לטפל בילד עם זקן ארוך

אבל עכשיו מצאנו פתרון! לא הכל אבוד. אפשר לחזור במחשבה לכל אותן שעות ארוכות במטבח, ולבחור לבשל בשביל שהילדים יהיו בריאים ושמחים, כדי שיוכלו לעבוד את ה' כראוי. אולי היא כבר סבתא, ולכן שלה כבר יש זקן ארוך. אבל עדיין לא מאוחר מידי לחזור ולהוסיף מחשבות קדושות לכל הטיטולים ותפוחי האדמה.

שתחשוב על כל השעות הארוכות שבילתה במטבח החם, ותחליט שעשתה זאת כדי שבעלה ובניה יוכלו ללמוד תורה בישוב הדעת, או כדי שלבעלה יהיה כח לפרנס את המשפחה ולגדול בעבודת ה', וכדי שילדיה יוכלו להיות בישיבה במשך שעות ארוכות. שתחשוב, "אני כ"כ שמחה שביליתי את כל השעות האלה בעשיית חסד עם משפחתי, עם בניו של ה'! כ"כ שמחה שיצרתי משפחה של עבדי ה'! יש לה אפשרות לברוא מחדש את כל המעשים הריקים האלה, ולצבור זכויות נצח!

חייבים להבין שהמחשבות הם בעיקר מה שמחשיב את האדם בעיני ה', ולא המעשים כפי שרגילים לחשוב. עיקר עבודת ה' היא דווקא עבודת המחשבה, לא המעשים. המחשבה היא עיקר תפקידנו בחיים.

ולפי זה ניתן להבין איך אפשר להשיג גדלות ע"י בחירה למפרע, כיוון שעיקר עבודת ה' היא במחשבה, א"כ ודאי גם מחשבות על דברים שכבר היו יכולים להיות עבודת ה'. ע"י חזרה אל העבר והפיכת מעשים רגילים לגדולים, משנים את העתיד שלנו, את העולם-הבא שלנו.

לחזור למעשים שנעשו

כמה מצוות אנו עושים בלי טיפה של מחשבה! כמה פעמים בחיינו התעטפנו בטלית והנחנו תפילין סתם כך מתוך הרגל. ולמרות שעדיין יש למעשים אלה ערך, אבל ביחס למה שיכול היה להיות הם כמעט לא נחשבים לכלום.

אשה מכסה את ראשה היטב כל יום, ומוודאת שהופעתה היא כראוי לבת ישראל כשרה. אבל היא מידי עסוקה מכדי לחשוב על מה שהיא עושה. היא צריכה להכין ארוחת בוקר ואוכל לילדים לבתי הספר, לדאוג שיספיקו להגיע בזמן ועוד ועוד... והיא שוכחת לחשוב על המצווה שהיא עושה. ומצווה בלי כוונה כמעט שאין לה ערך.

ושוב, לפי מה שלמדנו היום אנו יכולים לתקן את כל זה, אנו יכולים לחזור אחורה אל כל אותם רגעים במחשבתנו, ולומר: "רבונו של עולם, כשהנחתי תפילין התכוונתי לקיים את המצווה שלך ולהראות שאני עבד שלך, ואני רוצה לשרת אותך תמיד. למען תהיה תורת ה' בפיך". ולאשה - "ה', הייתי כ"כ עסוקה בבקרים ולא הצלחתי לחשוב עליך כששמתי עלי את כיסוי הראש. כיסיתי את ראשי מכיוון שאני בת שלך, ואני צריכה להיראות כראוי לך. אני מקפידה תמיד להתלבש בצניעות כי אני יודעת שאתה תמיד רואה אותי". נדרש לך מעט מאמץ, אבל הדבר אפשרי בהחלט. ומחשבות אלה ועוד הרבה כמותם, הם 'כרטיס הכניסה' שלכם לגן עדן.

מי רוצה ללכת לחיידר?

נתבונן עכשיו בילד קטן שאביו לוקח אותו לחיידר בפעם הראשונה. יש מקומות שעושים מזה טקס שלם, מלבישים אותם ונותנים להם סוכריות, ומושיבים אותם על כסא מיוחד

העתיד בהוה

רבינו אמר שעל הטובות שיקבלו לעתיד, כגון השכר בעוה"ב, ותחיית המתים, הלא אז ירגנו בשמחה גדולה של הכרת הטוב, אבל מכיון שבאותו הזמן כבר לא תהיה לנו בחירה, אז לא יהיה לנו שום שכר על הודיה זו, ונמצא שהפסדנו הזדמנות של עבודת לשם הכרת הטוב. ולכן יש לנו להשתמש בברכת תחיית המתים וברכת הא-ל הקדוש, להודות עליהם עכשיו, בעודנו עם כח הבחירה.

אבל לא מאוחר מידי! מתי שתמצאו תוכלו לחזור ליום חתונתכם ולהפוך אותו ליום גדול של עבודת ה'. כשתביטו בחלון ותראו את רעייתכם מתקרבת אל הבית, חיצו אל החופה במחשבתכם, ובחרו להתחתן לשם שמיים. אמרו בקול: "ריבוננו של עולם, התחתנתי עם אשתי כדי להקים משפחה של עובדי ה', כדי להביא לעולם ילדים וילדות שמתפללים אליך ומברכים ברכות ועובדים אותך. לא נישאתי בשביל כסף או נוחות או יופי, אלא בשביל למלאות את תפקידי בעולם למענך".

אבל שאשתך לא תשמע, היא צריכה לדעת שנשאת אותה כי היא האשה המושלמת ביותר בעולם בעיניך. והאמת היא שכך צריך לחשוב, שהיא הרעייה הנאמנת ביותר, והאם המסורה ביותר, ולאהוב אותה ולהיות נאמן אליה תמיד.

עכשיו כבר יש לכם משפחה, ילדים שמתרוצצים עם ציציות ופאות, ילדות שמתכוונות לבנות את ביתן שלהן. אולי אפילו יש לכם כבר חתנים, כלות ונכדים. אתם כבר רואים את התוצאות הטובות של נישואיכם. אבל כל זה בא לכם בהיסח הדעת, בלי כוונה ובחירה. ולעולם לא מאוחר מידי לחזור אחורה ליום החתונה, ולהכניס בו את הכוונה והבחירה לשם שמיים.

אלה מכם שאינם נשואים עדיין, אל תשכחו את מה שנאמר כאן. אתם יכולים וצריכים לבצע את הדברים האלה ביום חתונתכם בפועל. אבל גם אם לא תצליחו, תוכלו לחזור אחורה במועד מאוחר יותר, כמו שדיברנו.

היא היתה מעדיפה ללמוד בכולל...

אם בישראל מעבירה שעות רבות מזמנה במטבח, מקלפת תפוחי אדמה בשביל בעלה וילדיה. היא גם מנקה את הבית ועושה כביסה במשך שעות ארוכות. אלו עבודות מייגעות ומשעממות, ואולי היא חושבת לעצמה שהיא היתה מעדיפה ללמוד בכולל במקום לעסוק בעבודות הבית. אבל ה' אומר לה, "הזכויות שלך גדולות, את יוצרת את עם ישראל עצמו. אין זכות גדולה מללדת, לברוא יהודים! וכשאת מקלפת תפוחים, זוהי עבודת ה' לא פחות מאשר כל דבר אחר. עם-ישראל - הילדים שלך, לא יכולים בלי תפוחי-אדמה. אי-אפשר פשוט להשקות אותם פעם ביום כמו פרחים באדנית. חייבים להאכיל אותם ולרחוץ אותם. יצירת עם היא תפקיד במשרה מלאה! היה שווה לבא לעולם רק בשביל לקלף את תפוחי-האדמה האלה!"

אלה המחשבות שראוי שתחשוב. אבל מה לעשות, העבודה קשה ומייגעת, והמסכנה שוכחת לחשוב! שוכחת לחשוב למה היא עושה את מה שעושה, ומה ההבדל בינה לבין שכנתה הגויה שעושה את אותם הדברים. טרגדיה של ממש!

תשובה על העבר

רבינו לימד יסוד גדול ונחוץ, כשעושה אדם חשבון נפשו, ויש לו עגמת נפש על איבוד שעת הכושר, וכגון כשמצטער על שכבר עברו מיטב שנות נעוריו שבהם היה יכול ללמוד יותר, זהו דבר גדול עד למאד. כי התשובה לרוחניות, והתשובה לשלימות עכשיו, אף על הזמנים שכבר עברו, הוא כשלעצמו דבר חשוב עד מאד בנוגע לתיקון העבר.

(היום כבר אין שם דשא...) וחבריי אמרו לי "אנו הולכים לסלבודקא, בא איתנו!" לא רציתי ללכת, היה לי נחמד בישיבה במנהטן. אבל הם היו חברים ממש טובים, ה"חבורה" שלי. אז הלכתי איתם בעל כרחי.

עכשיו אני מסתכל לאחור, ורואה איזו הצלחה כבירה זו היתה בשבילי! זו היתה פסגת חיי. ללמוד בישיבה ותיקה באירופה - אין דבר כזה בכל העולם! מלבד מלחמת התורה שרגשה שם בישיבה יום וליל, היתה שם "רוח המוסר", ואוירה מיוחדת מאד של כבוד לראשי הישיבה הגאונים שלימדו אותנו והנחילו לנו את "דרך סלבודקא". וכל זה, וכל מה שיצא ממני בעקבות זה, לא בא מבחירתי! זה לא היה אני! וכי כך מודים על אחד הדברים הטובים ביותר שקרו לי מעודי? צריך לחזור אחורה ולבחור בזה, ולהודות על כך!

הייסורים מזככים את האדם

אפילו ייסורים יכולים להביא גדלות לאדם ע"י בחירה למפרע. צריך לדעת שייסורים הם רוח, מתנה מן השמיים. בשעת מעשה קשה להבין את זה, אבל כשהכל נגמר יותר קל לחשוב על זה בעיניים פקוחות, ולומר "אֹדֶךָ ה' כִּי אֶנְפַּתְּ בִּי (ישעיה יב א), תודה ה' שכעס עלי. אני מודה לך ה' שהבאת עלי את הקושי הזה, כי השתנתי על-ידו. ייסורים משנים את האדם, כולם משתנים כתוצאה מייסורים, ויש שנהיים צדיקים ממש בזכותם. ואפילו מי שלא, אין אדם שמשנתה לרעה בגלל ייסורים, למרות שקשה להעריך את זה באותו זמן.

אדם עובר איזה עניין קשה; הוא פוטר ממשרתו, או הורידו לו שידוך טוב, או נגנב לו האוטו או הלך לו ה"בולר". אומרת הגמ' - "חייב אדם לברך על הרעה כשם שמברך על הטובה", ומסבירה הגמ' שהכוונה שצריך "לקבלינהו בשמחה" (ברכות ס:). לא מספיק רק להודות על הייסורים, אלא צריך לעשות כן בלב שלם, דהיינו לב רגוע ובטוח בה', בלי ספקות ושאלות (רש"י שם).

להצליח במבחן הקשה

מובן שזה דבר קשה מאד, ובפרט בשעת מעשה. ברגע בו שומעים מהבוס שאיבדנו את המשרה, או שפתאום לא מוצאים את הרכב ומבינים שערבי אחד נוהג בו עכשיו להנאתו, או כשהאינסטלטור פוסק שצריך בולר חדש, קשה מאד מאד לקבל את זה בלב שלם. יש צדיקים שעומדים בניסיון הזה, אבל לנו פשוטי העם קשה מאד להצליח במבחן הזה.

ושוב, העניין העצום של "בחירה למפרע" מציל את חיינו, את החיים האמיתיים שלנו. אחרי כמה שעות או ימים, כשעוצמת הכאב כבר ירדה, ואולי גם גילינו שהמצב לא גרוע

וכו'. ההורים מאושרים, אבל הילד לא מרוצה כ"כ. הוא לא רוצה לעזוב את הבית ואת אמא. אבל לא שואלים אותו, ומה הוא יכול לעשות? הוא הולך לחיידר.

וככה זה במשך שנים ארוכות. אמא מעירה את הילד בבוקר, "בוקר טוב! צריך ללכת לחיידר". אבל הוא לא רוצה; הוא עייף, או שיש שם ילדים מאתגרים שמציקים לו. לפעמים הוא גם לא מסתדר עם הרב'ה. הוא רוצה להישאר בבית, אבל אמא לא נותנת לו.

ועם הבנות - אותו הסיפור. אף אחת לא הולכת מבחירה חופשית כל יום בשמחה. הרבה יותר נחמד להירגע בבית מאשר להיות בכיתה במשך שעות, לשמוע הרצאות ולסכם אותם. אבל הן מוכרחות, אף אחד לא שואל אותן.

וכך חודש אחרי חודש, שנה אחרי שנה, כל השנים בהם הכניסו אתכם לעולם עבודת ה' והכירו לכם את התורה - היתה חסרה לכם הבחירה! לא חבל? עוד לא מאוחר!

בחורים יקרים, היום כשאתם כבר בני ישיבה, פותחים גמרא כבר יש לכם געשמאק בלימוד, ואם לא אז לפחות אתם יודעים שלימוד תורה היא מצוה חשובה ואתם בוחרים בה. אבל כל אותן השנים הראשונות, כל התחלת ה"קריירה" שלכם בעבודת ה' - היתה בעל כרחכם, וחלילה בלי מחשבה חוזרת כך זה עלול להישאר לנצח!

לחזור לחיידר בגיל 60

גם לאחר שעברו חמישים שנה, יש לנו הזדמנות לתקן את זה! כשתצאו מכאן תאמרו לעצמכם: "ברוך ה' שהכריחו אותי ללכת לחיידר! אחרת הייתי נשאר עם הארץ, אם לא גרוע מכך. אני מודה לך ה' גם על ה"מכה" שקיבלתי מאבא כשלא רציתי ללכת לחיידר ללמוד תורה!" ולא יזיק להתקשר גם לאבא ולאמא ולהודות להם על כל השנים שהתאמצו שתצליחו בלימודים...

שמעתי שכשיורש העצר של בוואריה הוכתר למלך, הוא קרא למחנך הפרטי שלו מצעירותו ומינה אותו לתפקיד בכיר; ואמר לו: "אני גומל לך היום על המכות שנתת לי כשהייתי קטן. מי יודע מה היה יוצא ממני לולא המכות האלה!" אתם שומעים? גם הגוי מבין שהוא צריך להודות על המכות שקיבל כשהיה קטן!

היום שכבר עמדתם על דעתכם, חישובו על כל הפעמים שהורכם נזפו בכם, אולי גם היכו אתכם כדי לחנך אתכם. אז לא קיבלתם את המוסר באהבה והכנעה, זה לא היה "כיף" לכם. אבל עכשיו אימרו "ברוך ה' על כל הגערות והמכות! אני שמח בהם ומרוצה בהם, כי הכל היה לטובתי". אתם יודעים מה זה עושה? עכשיו נחשב לכם כאילו בחרתם בטוב הזה מעצמכם, כאילו אמרתם לאבא שלכם "אבא, תן לי מכה, מגיע לי".

צריך להודות לאבא ולאמא, וגם למורים ולמחנכים, על כל הדברים הלא-נעימים שעשו לכם בקטנותכם, כי רק בזכותם אתם מה שאתם היום. אז לא יכולתם להבין זאת, אז עכשיו הוא הזמן.

כשהלכתי לסלבודקא

היודעים אתם, כשהלכתי בצעירותי לסלבודקא לא היה זה מבחירה שלי - כל החברים שלי הלכו לסלבודקא אז הלכתי איתם גם אני. זכורני שישבנו על הדשא מחוץ לישיבה במנהטן,

אפשר לנצל כל רגע בחיים כדי להשיג עוד עולם-הבא. כשעומדים בתור במכולת, או ברמזור אדום, או נוסעים באוטובוס - אפשר "לקטוף" נצח בכל רגע כזה, ע"י מחשבה בלבד! לחזור למצוות שעשינו, או ייסורים שעברנו, או רגעים מיוחדים כמו הברית והחתונה, או קבלת התורה. את רוב החיים אפשר לתקן כך, ולהרוויח בלי גבול.

וכל אחד צריך להבין שמדובר עליו בעצמו באופן ספציפי. ואפילו אם מתחילים בקטן - "אמר הקב"ה לישראל בני פתחו לי פתח אחד של תשובה כחודה של מחט ואני פותח לכם פתחים שיהיו עגלות וקרניות נכנסות בו" (שה"ש רבה ה' ג').

ומי שחי את עניין הבחירה בטוב - חייו נהיים מתוקים מדבש! כשהוא פוקח עיניים בבוקר הוא לא חושב "אוף, עוד יום משעמם". אלא - "ברוך ה', עוד יום של בחירה בטוב, של יצירת עולם הבא בפועל ממש!" הוא יודע שהחיים שלו מנוצלים, שהוא "סוחט" מכל רגע את המירב. האפשרויות הן בלתי מוגבלות, והאדם שבוחר בחיים הרי הוא יוצר לעצמו לא רק את העתיד הנצחי, אלא גם הופך את ההווה שלו למלא סיפוק.

שבת שלום ומבורך!

מתוך תשובות שהשיב הרב זצ"ל לשואלים

שאלה:

מה עלינו ללמוד מההדגשה על הכח עצום שיהיה לצבא גוג ומוגוג במלחמה לפני ביאת המשיח?

תשובה:

הנביאים רצו שנבין עם מה ועם מי אנו מתמודדים בגלוייתנו בין האומות. הכפירה של האומות במלכות ה' אינה רק שיטה מוטעית שיש לאומה זו או אחרת, והעובדה שכל אומה, בהגיע הזמן שעם ישראל ישהה תחתיה, מנסה בכל כוחה 'להשפיע' משיטת חייה על עם ישראל אם בשנאה ובדם, אם באהבה ובנעימות, אינה מקרית וטבעית. אלא הכפירה היא כח כללי של הרע בעולם, וכח זה לוחם ומתנגד למלכות ה', וכחלק ממלחמה זו היא מנסה בשיטה המיוחדת של הרע של כל אומה ואומה, לבטל את מעלת עם ישראל הנמצאים תחתיהם. וכדי שנבין זאת, שלח לנו ה' את דברו ביד הנביאים שאפילו בזמן הגאולה, כששנות הגלות יבררו את הטעות של כל שיטה, רגע לפני הזמן, הרע עוד ינסה להפעיל את מלא כוחותיו כדי לנסות למנוע את בואה; כי הוא יודע שזמן הגאולה יהיה זמן של שמחה עצומה לכל, תוך הכרה מלאה במלכות ה' בכל העולם כולו, וזה יהיה סופו המוחלט. ולכן כל כוחות הרע העצומים שהצטברו באומות בכל ימות העולם, יעשו כל מאמץ משותף למנוע או לעכב את הגאולה.

וחשוב שנדע שגם עכשיו לפני המלחמה הסופית קיים תהליך דומה, הרע אף פעם אינו נכנע, אלא עושה כל מה שביכולתו כדי להכשילנו ולאבדנו. ותפקידנו היחיד, ותקוותנו היחידה היא להתנגד לו ולהילחם נגדו בכל תוקף.

הצלחתנו תלויה בכך שעל אף שנדמה לנו שהכוחות העומדים מולנו חזקים מאיתנו בהרבה ואין לנו סיכוי כנגדם. לא ניכנע לרע לעולם ולא נתפשר עימו כמלא נימא - כי עימנו א-ל ודבר ה' יקום לעולם!

כ"כ כמו שחשבנו. ואולי אפילו כבר ראינו בעצמנו את התועלת של ייסורים; יש לנו אפשרות לחזור לשעת הניסיון במחשבה ולבחור בשלמות למפרע. "ה', אני אוהב אותך כי פיטרת אותי מהעבודה". "אני אוהב אותך על ששלחת את ה"שייגעץ" לגנוב לי את האוטו. אני מקבל עלי בלב שלם את מה שגזרת עלי!" לאחר זמן זה יותר קל, ולמרות זאת - זהו דבר גדול, שהרבה אנשים מפסידים.

איפה הארנק?!

מי שעושה כך יש בחינה שהוא כמו רבי אלעזר ברבי שמעון, שכל לילה היה מבקש שיבואו עליו ייסורים, ובבוקר היה אומר להם "עכשיו תלכו, כדי שלא תפריעו לי ללמוד תורה" (ב"מ פד:). ברור שזו מדרגה נישאה מאד, ואף אחד מאיתנו לא יצליח לעמוד בזה. אבל אם הדבר כבר קרה, אתה מכניס את היד לכיס ומגלה שאין ארנק... למרות שלא היית מזמין את הייסורים האלה לכתחילה וזורק את הארנק לפח, אבל אם זה כבר קרה אפשר לבחור בזה בדיעבד, ולקבל עליך את גזירת ה', ותקיים בזה "ובחרת בחיים".

הזדמנות חיינו

כשמתחילים בעבודה זו של בחירה למפרע, ומשיגים גדלות ובוחרים בטוב ע"י הסכמה בלב בלבד, עולם חדש נפתח בפנינו. כל מה שאמרנו הם רק דוגמאות ספורות, אפשר לזכות בלי גבול ע"י עבודה זו בכל יום ויום מחיינו. יש כאן הזדמנות מפתיעה וראויה לציון, שהאדם לא דמיון מעולם שקיימת.

אין כמעט מי שמדבר על העניין, אבל יש כאן הזדמנות חשובה מאין כמוה. האמת היא שיש לי עוד הרבה לומר בזה, אבל אני מפחד שלא תיקחו אותי ברצינות. גם מה שכבר אמרתי יהיו אנשים שיבטלו את זה, ויתייחסו לזה כאל שטויות; ולכן אל תזכירו את כל זה בחוץ. "בְּאֶזְנֵי כְסִיל אֶל תִּדְבֹּר כִּי יָבוֹז לְשֹׁכֵל מִלֵּיךְ" (כג ט) באזני כסיל אל תדבר, פן יבוז לשכל של מילותיך. כלומר, אפילו את "מילותיך" שלך, את ההתעוררות שהיתה לך מהדברים, הוא יבוז ויהפוך לכלום. "יְהִי לָךְ לְבַדָּךְ וְאֵין לְזָרִים אֹתָךְ" (משלי ה' ז). לפעמים אי אפשר לשתף אפילו את הבעל או את האשה בסודות ההצלחה בחיים.

השער לגדלות פתוח לכולם

א"כ, מפסוק אחד בפרשתנו נפתח בפנינו עולם חדש של גדלות בעבודת ה'. וגדלות זו היא בהישג ידו של כל אחד ואחד, לא רק למי שיושב כל היום בבית המדרש. כל מה שנדרש הוא קצת מאמץ להסיר את כבלי העצלות מן המחשבה.

המתנה הגדולה ביותר שנתן לנו ה' היא הבחירה, ואחת הבחירות החשובות ביותר היא הבחירה לנצל את זמננו בעולם באופן מועיל וטוב. ומכאן החשיבות העצומה של עניין בחירה למפרע, כי היא פותחת בפנינו שדה חדש בבחירה, מישורים חדשים בשלמות.

הקב"ה אומר לנו "ובחרת בחיים". מה הכוונה לבחור בחיים? לבחור לנצל את החיים בעולם הזה, כדי לזכות בחיים בעולם הבא. ואחד האסונות הגדולים ביותר שקיימים, הוא לבזבז את ההזדמנות בחיים כאן בעולמנו, לזכות בחיי נצח בעולם הבא.